

ЕКОЛОГІЯ ТА БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

*Л. Виговська,
доцент кафедри філософії
та політології ХІУП,
кандидат біологічних наук*

РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРОЗМАЇТТЯ

“*К*расо України, Подолля!” – так писала Л.Українка про наш край. Кліматичні умови, рельєф місцевості, ґрунти зумовлюють багатство флори і фауни Поділля та Хмельниччини зокрема.

За оцінками науковців флора Хмельниччини налічує 1300–1500 видів вищих спорових і насінних рослин, що належать до більш як 100 родин та 500 родів. Серед флори регіону зустрічаються представники бореальної (тайгової), неморіальної (широколистяної), степової, середземноморської, а також рідкісної ендемічної та рекіткової рослинності.

Видовий склад трав'янистих екосистем області представлений степовою, лучною, болотною та лісовою рослинністю. Степова рослинність збереглася на відслоненнях вапняків у долині Дністра, на схилах товтрового кряжу і представлена трав'яними угрупованнями та заростями чагарників. Лучні угруповання поширені невеликими масивами по всій території області, але найбільше їх у долинах Південного Бугу, Смотрича, Дністра, Горині.

У минулому на території, що її тепер займає область, великі простори були під лісами. Але в XV–XVIII ст. багато їх спалювали для одержання поташу, освоєння території під посівні площі, випас худоби та ін. По-хижацьки знищувались значні площі лісів, на початку XIX ст., коли вирубували для відправки до Англії, Голландії цінні породи дерев – дуб, граб та ін. В період розвитку капіталізму в Росії багато лісів було знищено для будівництва залізниць. Таким чином територія теперішньої області була значною мірою обезлісена. Лісів залишилось мало. Разом з лісами зникали складові лісових біоценозів – велика кількість видів рослин і тварин.

В останні десятиріччя вживали заходів для розвитку лісового господарства. Якщо у 1960 році ліси і чагарники області займали 11,9 % від усієї площі території, або 228,1 тис.га, то у 2000 році лише ліси займали 13,7 % території області і їх площа становила 284,2 га. [1].

Найбільше лісів у північній частині області. Тут лісові насадження займають 25 – 30 % території. (Славутський, Шепетівський райони). В Ізяславському і Полонському районах ліси займають 15–20% території.

Ліси в області представлені в основному широколистими породами: дубом, грабом, кленом, ясенем, берестом та ін. Лише в крайній північній частині Хмельниччини, в зоні так званого Малого Полісся (Славутський, Шепетівський райони), на пісчаних ґрунтах переважають хвойні ліси – соснові бори та суббори, проте і в цих районах значні площі займають широколисті ліси. В Шепетівських лісах росте оксамит амурський, завезений із Далекого Сходу.

Чагарниковий підлісок у соснових лісах розвинений слабо. Трав'янисто-чагарниковий покрив порівняно багатий. Тут ростуть: полуниця, брусниця, азалія понтійська, грушанка, чорниця, папороть-орляк, конвалія та ін.

У середній та південній частині області в зоні лісостепу рослинність має деякі відмінності. В середній частині вона має перехідний характер від Полісся до лісостепу. Північна частина цієї ділянки має рослинність близьку до Полісся. Серед деревних порід переважають хвойні – сосна, рідше ялина і незначна кількість листяних. У

південній смузі середньої частини області більш уже проявляється лісостепова рослинність з широколистяними лісами – дубом, грабом, кленом, березою, ясенем, вільхою, осикою. В таких районах, як Волочиський і Теофіпольський, лісів майже немає.

У південній частині області ліси займають 13% території. Тут на схилах Товтрів переважають масиви широколистяних лісів, у яких ростуть різні види дуба, липа, граб, клен, береза, ясен, дика груша, яблуня та ін. Підлісок представлений ліщиною, бруслиною, шипшиною, жимолостю та іншими видами. Трав'яний покрив лісів – яглиця, журавець, копитняк звичайний, ячмінник, костяниця, осока лісова, папороть та ін. Вздовж Дністра росте ясинець, дуб черешчатий та дуб пухнастий. Зустрічається також середньоєвропейська липа, клен, дикі яблуні, дикі груші. В басейні Дністра росте кизил.

У південній і середній частинах області збереглися такі цікаві та рідкісні рослини, як платан, явір, плющ, кримська сосна, срібляста сосна, червоний граб, плакучий ясен.

На заплавах і по берегах рік та озер росте осока, рогоза, шелюга та інші болотні рослини.

В цілому, трав'янистий покрив області майже скрізь однаковий і представлений великою кількістю видів. Тут ростуть: валеріана, волошки, фіалки, дикий мак, ромашки, конвалія, подорожник, ковила, кропива, лопухи, щавель, кульбаба, осока, та багато іншої рослинності.

На заплавах та знижених ділянках (поліська частина області) поширені луки. Тут ростуть: тимофіївка, тонконіг, вівсяниця лучна, щучник, пирій та інші трави.

Природна флора області характеризується значними запасами сировини лікарських рослин, яких налічується понад 100 видів, але ресурси цих рослин майже вичерпані. (Звіт за 2000 рік).

Реальні обсяги заготівельної лікарської сировини у 2000 році становили в середньому 30 % від затверджених лімітів. Можливо, ліміти на більшість із 43-х видів лімітованих лікарських рослин були в попередні роки завищені. (див. таблицю).

Поширення тваринного світу на території області залежить від її природи, зокрема від рослинного покриву, а також від господарської діяльності людини.

З копитних тварин у північній поліській частині області зустрічаються дикі свині, нечисленна на Поділлі козуля європейська, що водиться в густих заростях лісів. Іноді з Карпатських гір заходять олені. Дикі свині і олені взяті під охорону, і полювання на них заборонено. В лісах є білки, борсуки, зайці-русаки, кроти, тхори, їжаки, лисиці, вовки, лісова і сіра миші, кажани. На степових ділянках водяться ховрашки, бабаки, польові миші. З свійських тварин тут розводять високопродуктивну велику рогату худобу, свиней, овець, коней, кіз, займаються кролівництвом.

З птахів у поліській частині водяться тетереви, дятли (кілька видів), лелеки, дикі качки, шуліки, сірі сови, чорні ворони, сороки, яструби, дрофи, стрепети, перепілки, куріпки, чаплі, дикі гуси і багато видів дрібних птахів.

Є кілька видів плазунів. У Поліссі зустрічаються живородні ящірки, прудкі ящірки, гадюки, звичайні вужі, мідянки, тритони, черепахи та ін.

У лісостеповій частині області водяться як лісові, так і степові тварини: лисиці, зайці (біляки і русаки), лісові куниці, зустрічаються сірі полівки, які завдають шкоди сільськогосподарським культурам. В лісах трапляються козулі, вовки, лисиці, видри (біля рік і боліт). З птахів характерними є сови-сипухи, дрозди, перепелиці, сірі куріпки. На лісових озерах і болотах зустрічаються журавлі, в лісах багато горлиць, дятлів. Серед мешканців лук і річкових долин найхарактернішими є деркачі, степові жайворонки, бджолоїдки. Зрідка зустрічаються дрофи. Тут гніздяться: глухарі, тетереви, рябчики, стрепети, яструби, сороки, шуліки, ворони, куріпки, на водоймах багато диких качок, гусей, чапель, куликів. З дрібних птахів тут багато шпаків, мухоловок, солов'їв, зябликів, зозуль, ластівок, одудів, жовтогрудих жайворонків, жайворонків польових, чайок, бугайчиків, водяних курочок та багато інших. З перелітних птахів зустрічаються дикі гуси, крячки, гагари та ін. [3].

Таблиця 1

Динаміка використання лікарських рослин у Хмельницькій області, т

Àèà ðí ñèéí	1996		1997		1998		1999		2000	
	É¸¸ò	Òàèò	É¸¸ò	Òàèò	É¸¸ò	Òàèò	É¸¸ò	Òàèò	É¸¸ò	Òàèò
1. Çà³ðíáé çàè÷àéí èé	10,00	10,00	12,00	11,50	16,82	5,95	46,54	5,20	47,82	3,62
2. Èðííèàà àáíáíí à	11,00	9,39	8,02	6,00	10,20	5,90	20,20	16,51	8,90	5,31
3. Èèí à ñàððòàèèòà	0	0	1,00	0,40	1,00	0,70	0,41	0,30	1,45	0,44
4. Ì ÿà ï àððàà	1,00	0,80	0	0	0,57	0,31	0,04	0,04	0,24	0,07
5. Ñóí è ò³ è ñí á³	0,50	0,12	0,80	0,06	0,20	1	0,02	0,02	0,62	0,22
6. xèñòí ò³è ààèèèé	0,10	0,01	1,00	0,20	0,30	0,16	2,41	1,47	0,06	0,04
7. Àððàáé òí í èí èñòèé	0,42	0,10	6,00	3,00	4,50	0,54	1,02	0,33	5,10	3,14
8. Ø è ï ø è í à ñí áà÷à	14,30	10,04	12,00	9,65	39,00	0,50	11,52	2,18	18,84	12,63
9. Ì í è ð í àððèé	3,00	1,20	1,20	0,08	0,90	1,10	1,61	1,43	2,16	1,10
10. Ðí í à ø è à è³èàðñèà	15,60	12,10	20,00	15,20	2,80	0,97	1,07	0,03	0,52	0,23
11. Ì àðè-é-ì à-òà çàè÷àéí à	4,50	3,00	10,00	8,00	2,10	1,18	27,50	27,72	4,40	4,16
12. Áàèððáí à àèèèé-à	7,32	6,00	0	0	0	0	0,01	0,01	0,02	0,01
13. Áí ðí áéí à çàè÷àéí à	14,00	12,00	12,60	11,40	12,40	10,00	16,00	5,00	27,10	18,25
14. Í àà³àèè è³èàðñèè³	3,00	2,00	2,00	0,16	0,03	0,01	0,01	0	0,11	0,04
15. Ì í àí ðí áéí èè ààèèèé	1,00	0,40	1,40	0	0,03	0,01	0,50	0,40	1,20	0,83
16. Ñí áà÷à èðí í èà çàè÷àéí à	6,12	3,12	1,40	0,02	0,81	0,60	10,00	0	0,31	0,08
17. Ñí í ðè ø çàè÷àéí èé	0,82	0,06	1,00	0	1,20	0	0,02	0,02	1,28	1,12
18. xàððàà ððè ðí çà³èí à	12,10	11,25	16,30	10,00	9,00	0,25	1,60	1,44	7,41	1,20
19. Òáí ù í èüí àèé	14,52	12,03	12,02	11,00	0,80	0,60	15,70	12,66	1,50	1,24
20. Òì³ í ñèí àèé	5,31	3,20	0	0	0,10	0,09	7,51	0,01	1,51	1,50
21. Áóçéí à-í ðí à, (é³ðèè)	7,84	5,00	10,10	8,00	0,80	0,06	5,02	0,82	1,20	0,63
22. Ì àððèí à çàè÷àéí à	10,30	6,00	6,52	5,00	1,00	0,15	1,00	0,01	0,11	0,09
23. Áèá÷èèè æí áò³	4,80	2,40	12,00	2,00	15,00	0	4,00	1,00	3,50	1,86
Ðàçí	147,55	110,22	147,46	144,86	119,56	29,08	173,71	76,6	135,36	57,81

За даними інших авторів, в південній частині області, особливо в Придністров'ї, проходить шлях льоту птахів. Тут щороку пролітає до 400 видів різних птахів [1].

З рептилій в лісостепу найбільш поширені зелені ящірки, піщані ящірки, змії та ін. З шкідників сільськогосподарських культур є довгоносик, лучний метелик, кузька, совка та ін.

У ріках області водиться багато видів риби. Найширше представлена з них родина корошових : лящі, дзеркальні коропи, плітки, рибиці, язї, лини, карасі, красноперка, плотва. В найбільших мулких місцях рік, де не водиться інша риба, зустрічається в'юн. З родини окуневих є : судак, окунь, йорж. З родини щучих водиться щука, сомових – сом (найбільша риба в області). Крім того в Дністрі зустрічається харіус, а в Смотричі – форель. В озерах і ставках для потреб населення розводять коропів, зокрема дзеркальних, лящів, карасів тощо.

Отже, ми бачимо, що природа Хмельниччини сприяє значному біорозмаїттю. Але в останні десятиліття над багатством живих форм нависла небезпека.

Невиважений та неконтрольований вплив людської діяльності протягом ХХ століття завдали суттєвої шкоди біорозмаїттю та призвели до значної деградації екосистем. Найбільше негативних впливів біорозмаїття зазнає через втрату або фрагментацію середовищ існування видів, надмірну економічну експлуатацію як окремих видів, так і екосистем, конкуренцію з боку інтродукованих видів, розвиток лісового і аграрного секторів на комерційних засадах, глобальні зміни клімату. У сучасній літературі є дані про те, що теперішні темпи втрати біорозмаїття під впливом людини перевищують природні темпи елімінації видів у 100-1000 разів, і впродовж наступних 50-100 років через людську діяльність може бути втрачено від 25% до 50% сучасного видового розмаїття [4].

При цьому слід пам'ятати, що біорозмаїття становить не лише основу значної частини природних ресурсів, що забезпечують людину продуктами харчування, різноманітною сировиною, медичними препаратами тощо, воно також є самоцінним незалежно від матеріальної вартості, що визначається суспільно-економічними відносинами. Така самоцінність закладена вже самою еволюційною історією живого і тими унікальними екологічними функціями, що їх виконує кожний із видів.

Біорозмаїття виконує також естетичні, культурницькі, релігійні функції. Важливість збереження біорозмаїття висуває стратегічне завдання – вивчення та облік біорозмаїття як потенціалу соціально-економічного розвитку кожної держави.

В зв'язку з цим ще в 1979 році у м.Берні була започаткована Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі, яка діє під егідою Ради Європи, а з прийняттям у 1992 році рамкової із світовим значенням Конвенції про біорозмаїття (Ріо-де-Жанейро, 1992) стала також її європейським інструментом [5].

Україна приєдналася до Конвенції за років незалежності – у жовтні 1996 року. Таким чином була визнана необхідність широкомасштабних міжнародних зусиль для збереження біорозмаїття нашої держави.

Хмельниччина, за визнанням спеціалістів є перлиною України саме за багатством флори живої природи. Вчені-природодослідники Хмельниччини постійно працювали над проблемою збереження і відтворення рідкісних видів флори і фауни. Значний внесок у цю справу зробили вчені з Кам'янця-Подільського. Завдяки їх зусиллям була обґрунтована необхідність створення Національного природного парку “Подільські Товтри”, який за своєю площею не має рівних в державі. Протягом багатьох десятиріч служить науковим цілям та екологічному вихованню населення Кам'янець-Подільський ботанічний сад. На їх територіях на спеціальних ділянках проводять дослідження близько 400 видів рідкісних і зникаючих видів рослин. Доведено, що ефективна індивідуальна охорона та відтворення окремих видів може забезпечуватись тільки за

умови збереження достатніх ділянок рослинного покриву як середовища цих видів. Тому бажано, щоб види, що охороняються, знаходились на заповідних територіях.

Мережа територій та об'єктів природно-заповідного фонду області характеризується значною різноманітністю флори і фауни. До її складу входять 445 об'єктів площею 302 925,64 га, що складає 14,7 території області [2].

На територіях заповідного фонду зростає понад 130 рідкісних для області рослин, з яких 92 є червонокнижними (див. додаток 1).

Заповідний режим охорони створено для виявлення цінних представників тваринного світу – борсука звичайного, білої і сірої чаплі, гуски сірої, мартина сріблястого, луна болотяного та видри [6].

У заповідному режимі перебувають 12 савців та 33 рідкісних види птахів. Складено список представників фауни Хмельниччини, які потребують особливої охорони (Додаток 2).

Таким чином на Хмельниччині проводиться певна робота по вивченню, обліку та організації збереження біорозмаїття. Але гострота проблеми потребує більш активної діяльності не лише державних природоохоронних організацій, але й залучення широких кіл громадськості для проведення просвітницької роботи серед населення. Лише поєднавши зусилля природоохоронців можна буде досягнути відчутних результатів в охороні біорозмаїття регіону.

1. В. У. Верховий *Хмельницька область*. – К.: Радянська школа, 1960.

2. Довкілля Хмельниччини 2000. – Хмельницький: Держуправління екології та природних ресурсів в Хмельницькій області, 2001.

3. Новак В. О., Новак Л. М. *Орнітофауна Хмельницької області (фауністична характеристика): Навчально-методичний посібник*. – Хмельницький: Майбуття, 1998.

4. *Конвенція про біологічне розмаїття: громадська обізнаність і участь*. – К.: Стилюс, 1997.

5. *Конвенція про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ в Європі*. – К.: Міністерство охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України, 1998.

6. *Доповідь про стан навколишнього природного середовища Хмельницької області у 1996 році*. – Хмельницький: Державне управління екологічної безпеки в Хмельницькій області, 1007.

7. *Червона книга України. Рослинний світ*. – К.: Українська енциклопедія, 1996.

8. *Червона книга України. Тваринний світ*. – К.: Українська енциклопедія, 1994.

ПЕРЕЛІК ВИДІВ РОСЛИН
Хмельницької області,
які занесені до Червоної книги України (1996)
та Європейського Червоного списку тварин і рослин, що знаходяться під загрозою
зникнення у світовому масштабі (1991)

1. Аконіт Бессера (*Aconitum besseranum*)
2. Анакамптис пірамідальний (*Anacamptis pyramidalis*)
3. Анемона розлога (*Anemone laka*)
4. Аспленій чорний (*Asplenium adiantum – nigrum*)
5. Астрагал монпельйський (*Astragalus monspessulanus*)
6. Астранція велика (*Astrantia major*)
7. Билинець комарниковий (*Yumnadenia conopsea*)
8. Билинець найзапашніший (*Yumnadenia odoratissima*)
9. Бруслина карликова (*Euonymus nana*)
10. Булатка великоквіткова (*Cephalanthera damasonium*)
11. Булатка довголиста (*Cephalanthera longifolia*)
12. Булатка червона (*Cephalanthera rubra*)
13. Верба чорнична (*Lalix myrtilloides*)
14. Відкастик осотовидний (*Carlina cirsioides*), ЕЧСР
15. Вовчі ягоди пахучі (*Daphne sneorum*)
16. Гніздівка звичайна (*Neottia nidus-avis*)
- * 17. Горнянка віргінська
- * 18. Горнянка півмісяцева
- * 19. Ефедра двоколоскова
20. Жовтозілля Бессера (*Senecio besseranus*)
21. Залізник гібридний (*Phlomis hybrida*), ЕЧСР
22. Зіновать біла (*Chamaecytisus albus*)
23. Зіновать Блоцького (*Chamaecytisus blockianus*), ЕЧСР
24. Зіновать подільська (*Chamaecytisus podolicus*), ЕЧСР
25. Змієголовник австрійський (*Dracocephalum austriacum*)
26. Зозулинець блощичний (*Orchis cirriophora*)
27. Зозулинець обманний (*Orchis ustilata*)
28. Зозулинець прикрашений (*Orchis sidnifera*)
29. Зозулинець салеповий (*Orchis morio*)
30. Зозулинець чоловічий (*Orchis maskula*)
31. Зозулинець шоломоносний (*Orchis militaris*)
32. Зозулині сльози яйцевидні (*Listera ovata*)
33. Зозулині черевички справжні (*Cypripedium calceolus*)
34. Карагана скіфська (*Caragana scythica*), ЕЧСР
35. Клокичка периста (*Staphylea pinnata*)
36. Ковила волосиста (*Stipa capillata*)
- * 37. Ковила найкрасивіша
38. Ковила пірчаста (*Stipa pennata*)
39. Коральковець тричінадрізаний (*Corallorhiza trifida*)
40. Коручка болотна (*Epipactis palustris*)
41. Коручка чемерниковидна (*Epipactis helleborine*)
42. Коручка пурпурова (*Epipactis purpurata*)
43. Коручка темно-червона (*Epipactis atrorubens*)
44. Лещиця дністровська (*Gypsophila thyraica*)

45. Лілія лісова (*Lilium martagon*)
46. Ломикаміннь болотний (*Saxifraga hirculus*)
47. Лунарія оживаюча (*Lunaria rediviva*)
48. Любка дволиста (*Platanthera bifolia*)
49. Любка зеленоквіткова (*Platanthera chlorata*)
50. Малаксис однолистний (*Malaxis monosphyllus*)
51. Меч-трава болотна (*Cladium mariscus*)
52. Молочай волинський (*Euphorbia volhynica*)
53. Осока затінкова (*Carex umbrosa*)
54. Пальчатокорінник бузиновий (*Dactylorhiza sambucina*)
55. Пальчатокорінник м'ясочервоний (*Dactylorhiza incarnata*)
56. Пальчатокорінник плямистий (*Dactylorhiza maculata*)
57. Пальчатокорінник травневий (*Dactylorhiza majalis*)
58. Пальчатокорінник Траунштейнера (*Dactylorhiza traunsteineri*)
59. Пальчатокорінник Фукса (*Dactylorhiza fuchsii*)
- * 60. Первоцвіт весняний
61. Підсніжник білосніжний (*Calantus nivalis*)
62. Пізньоцвіт осінній (*Colchicum autumnale*)
63. Плавун щитолистий (*Nimphoides peltata*)
64. Плаун річний (колючий) (*Licopodium annotinum*)
- * 65. Рододендрон жовтий
66. Рутвиця гачкувата (*Thalictrum uncinatum*)
67. Рутвиця смердюча (*Thalictrum foetidum*)
68. Рябчик гірський (*Fritillaria montana*)
69. Сальвінія плаваюча (*Salvinia natans*)
70. Ситник бульбистий (*Juncus bulbosus*)
71. Скополія карніолійська (*Scopolia carniolica*)
72. Сон великий (*Pulsatilla grandis*)
73. Сон чорніючий (*Pulsatilla nigricans*)
74. Товстянка звичайна (*Pinguicula vulgaris*)
75. Тонконіг різнобарвний (*Poa versicolor*)
76. Тофільдія чашечкова (*Tofieldia calyculata*)
77. Фіалка біла (*Viola alba*)
78. Цибуля ведмежа (*Allium ursinum*)
79. Цибуля коса (*Allium obliquum*)
80. Цибуля круглонога (*Allium sphaeropodum*)
81. Цибуля передягнена (*Allium pervestitum*)
82. Чемерник чорний (*Helleborus niger*)
83. Чина ряба (*Lathyrus venetus*)
84. Шавлія кременецька (*Salvia cremenecensis*), ЕЧСР
85. Шафран гейфелів (*Crocus heuffelianus*)
86. Шейхцерія болотна (*Scheuchzeria palustris*)
87. ШEVEREKІЯ ПОДІЛЬСЬКА (*Schivereckia podolica*), ЕЧСР
88. Шоломниця весняна (*Scutellaria verna*)
89. Шолудивник королівський (*Pedicularis sceptrum – carolinum*)
- * 90. Язичник карпатський
91. Язичок зелений (*Coeloglossum viride*)
92. Ясинець білий (*Dictamnus albus*)

* Види, що на думку автора статті, потребують уточнення належності до червонокнижних.

**ПЕРЕЛІК ВИДІВ ТВАРИН
Хмельницької області,
які занесені до Червоної книги України (1994)
та Європейського Червоного списку тварин і рослин,
що знаходяться під загрозою зникнення у світовому масштабі (1991)**

Клас П'явки (*Hirudinoidea*)

1. П'явка медична (*Hirudo medicinalis*), ЕЧСТ

Клас Ракоподібні (*Crustacea*)

2. Рак широкопалий (*Astacus astacus*), ЕЧСТ

Клас Комахи (*Cusecta*)

3. Красотіл пахучий (*Calosoma sycophanta*), ЕЧСТ
4. Жук-самітник (*Osmoderma eremita*), ЕЧСТ
5. Жук-олень (*Lucanus cervus*)
6. Вусач мускусний (*Aromia moschata*)
7. Махаон (*Papilio machaon*)
8. Поліксена (*Zerynthia polyfena*), ЕЧСТ
9. Подалірій (*Iphiclides podolirius*)
10. Аполлон (*Parnassius apollo*), ЕЧСТ
11. Мнемозина (*Parnassius mnemosyne*), ЕЧСТ
12. Стрічкарка тополева (*Limenitis populi*)
13. Райдужниця велика (*Apatura iris*)
14. Люцина (*Hamearis lucina*)
15. Сінниця черно (*Coenonympha hero*), ЕЧСТ
16. Синявець мелеагр (*Polyommatus daphnis*)
17. Бражник мертва голова (*Acherontia atropos*)
18. Бражник дубовий (*Marumba quercus*)
19. Бражник скобіозовий (*Hemaris tityus*)
20. Бражник олеандровий (*Daphnis nerii*)
21. Бражник прозерпина (*Proserpinus proserpina*), ЕЧСТ
22. Сатурнія мала (*Eudia pavonia*)
23. Сатурнія середня (*Eudia spini*)
24. Сатурнія руда (*Agria tau*)
25. Ведмедиця гера (*Callimorpha quadripunctaria*)
26. Ксилокопа фіолетова (*Xylocopa violaceae*)
27. Ксилокопа звичайна (*Xylocopa valga*)

Клас Круглороті (*Cyclostomata*)

28. Мінога українська (*Lampetra mariae*), ЕЧСТ

Клас Кісткові риби (*Osteichthyes*)

29. Стерлядь (*Acipenser ruthenus*)
30. Білуга чорноморська (*Huso huso*)
31. Вирезуб (*Rutilus frisii*)
32. Чоп великий (*Zingel zingel*), ЕЧСТ

Клас Плазуни (*Reptilia*)

33. Мідянка звичайна (*Coronella austriaca*), ЕЧСТ
34. Полоз лісовий (*Elophe longissima*)

Клас Птахи (Aves)

35. Лелека чорний (*Ciconia nigra*)
36. Чернь білоока (*Avthya nyroco*)
37. Гоголь (*Vucephala clangula*)
38. Крех середній (*Mergus serrator*)
39. Шуліка рудий (*Mivous mivous*), ЕЧСТ
40. Скопа (*Pandion haliaetus*)
41. Зміїд (*Circaetus gallicus*)
42. Орел-карлик (*Hieraetus pennatus*)
43. Підорлик малий (*Aquila pomarina*)
44. Підорлик великий (*Aquila clanga*)
45. Беркут (*Aquila chzysaetus*)
46. Лунь польовий (*Circus cyaneus*)
47. Лунь степовий (*Circus macrourus*)
48. Орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*), ЕЧСТ
49. Боривітер степовий (*Falco naumanni*), ЕЧСТ
50. Сапсан (*Falco peregrinus*)
51. Балабан (*Falco cherrug*)
52. Журавель сирій (*Grus grus*)
53. Дрохва (*Otis tarda*), ЕЧСТ
54. Хохітва (*Otis tetrax*), ЕЧСТ
55. Кулик-довгоніг (*Himantopus himantopus*)
56. Кулик-сорока (*Himantopus astralegus*)
57. Кульон великий (*Numenius arquata*)
58. Кульон середній (*Numenius phaeopus*)
59. Пугач (*Bubo bubo*)
60. Сипуха (*Tito alba*)
61. Сорокопуд сирій (*Lanius ercubitor*)
62. Скеляр строкатий (*Monticola saxatilis*)

Клас Ссавці (Mammalia)

63. Рясоніжка мала (*Neomys anomalus*)
64. Підковоніс малий (*Phinolophus hipposideros*)
65. Широковух європейський (*Barbastella barbastella*)
66. Пічниця ставкова (*Myotis dasycneme*), ЕЧСТ
67. Нічниця війчаста (*Myotis nattereri*), ЕЧСТ
68. Нічниця триколірна (*Myotis emarginatus*)
69. Вечірниця мала (*Nyctalus leisleri*)
70. Вечірниця велетенська (*Nyctalus lasiopterus*), ЕЧСТ
71. Кіт лісовий (*Felis silvestris*)
72. Горностай (*Mustela erminea*)
73. Борсук звичайний (*Meles meles*)
74. Видра річкова (*Lutra lutra*), ЕЧСТ
75. Норка європейська (*Mustela lupreola*)
76. Тхір степовий (*Mustela eversmanni*)
77. Заєць білий (*Lepus timidus*)
78. Ховрах європейський (*Spermophilus citellus*)
79. Вовчок садовий (*Eliomys quercinus*)
80. Мишівка степова (*Sicista subililis*)
81. Сліпак білозубий (*Spalar leocodon*), ЕЧСТ
82. Сліпак подільський (*Spalar zemni*)

